

СХОВИЩА

Repositoria Potestatis

СИЛИ

№ 12
2026
ЛИПЕНЬ

РЕДАКЦІЯ

Головний редактор
Ігор Мехеда

Редактор
Альона Дмитрук

Коректор
Данило Ігнатенко

Верстка
Анна Волошина

Дизайн
Олексій Данческу

Видавець
Ігор Дмитрук

Зв'язок з редакцією
tureligious@gmail.
com

ПРО ЖУРНАЛ «СХОВИЩА СИЛИ»

«Сховища Сили» (*Repositoria Potestatis*) — науково-популярний щомісячний журнал, присвячений дослідженню найпотаємніших та найзагадковіших куточків духовного світу. На його сторінках оживають оповіді про місця сили, священні традиції, релігії світу та культурну спадщину людства. Читач із легкістю порине у світ релігієзнавчих досліджень, міфів і містичних практик, відкриваючи глибинні сенси, що формували цивілізації протягом тисячоліть. Це видання для тих, хто шукає знання, натхнення та енергію в перетині науки й сакрального.

ЗМІСТ

Розмова	Інтерв'ю з Анною Земко: «Трипільські богиньки допомагають сучасній людині відчувати зв'язок із власним корінням»	6
Філософія	Філософська рефлексія технологій у поглядах Льюїса Мемфорда	10
Інтерв'ю	Інтерв'ю з Марією Кравчук Сакральне соломоплетіння: мистецтво, що зберігає душу української традиції	14
Традиції	Танабата — японське свято зірок, бажань і небесного кохання	18
Культура	Посвята воїнів масаїв: традиція Кенії	20
Роздуми	Музика (філософський ескіз)	22
Давні культи	Геката та Калі: різні, але чимось схожі	24
Наколо світу	Мавпячий бенкет — незвичайне свято Таїланду, присвячене макакам	26

Шановні читачі!

Перед вами — дванадцятий, ювілейний, номер журналу «Сховища Сили». Уже рік ми разом досліджуємо світ духовної культури, філософії, містики, традицій і прихованих сторін людської цивілізації. Протягом цих дванадцяти місяців наша редакція прагнула не лише знайомити вас із маловідомими сторінками історії та культури, а й відкривати теми, які часто залишаються поза увагою сучасного інформаційного простору. Особливо приємно усвідомлювати, що чимало матеріалів, опублікованих у «Сховищах Сили», вперше з'явилися саме на сторінках нашого журналу.

Останні номери журналу ми присвятили надзвичайно важливій темі — рудиментам прадавніх світоглядів у народних ремеслах українців. Це питання перебуває на перетині етнології, археології, історії релігій, культурної антропології та історії мистецтва. Під рудиментами ми розуміємо елементи давніх вірувань, символів, обрядів і світоглядних уявлень, які, попри зміну історичних епох і релігійних систем, дивовижним чином збереглися в українській народній творчості.

Одним із найархаїчніших ремесел є соломоплетіння, у якому відображені культ зерна, культ Сонця, уявлення про духа ниви та магія родючості. Не менш давні символічні пласти містить українська вишивка з її деревом життя, сонячними знаками, образом Великої Богині-Матері та іншими космогонічними символами. У ткацтві орнамент перетворюється на своєрідну космограму, а гончарство зберегло солярні знаки, спіралі, хвилясті лінії, образи змія, птаха й оленя, відомі ще з трипільської та скіфської культур.

Не менш важливими носіями прадавньої символіки є різьблення по дереву, писанкарство, лозоплетіння, металообробка, лялька-мотанка, дерев'яна архітектура та традиційні музичні інструменти. Усі ці ремесла зберегли культ Сонця, культ предків, культ Великої Богині, Світового дерева, священного зерна, магію захисту й родючості, уявлення про циклічність часу та трирівневу модель Всесвіту.

Саме тому українські народні ремесла можна розглядати як справжній культурний архів, у якому закладено пам'ять про праслов'янські, а подекуди й трипільські та ранньоіндоєвропейські духовні традиції. Їхнє вивчення допомагає не лише краще зрозуміти історію української культури, а й наблизитися до реконструкції найдавніших світоглядних систем людства.

У цьому, дванадцятому, номері ми продовжуємо цю важливу дослідницьку подорож. На сторінках журналу ви знайдете ексклюзивні інтерв'ю з народними майстрами, які не просто володіють традиційними ремеслами, а є справжніми хранителями давньої духовної спадщини України.

Щиро дякую кожному читачеві за довіру, підтримку та спільну подорож сторінками «Сховищ Сили». Попереду на нас чекає ще багато відкриттів, адже справжні сховища сили людства ще далеко не вичерпані.

З повагою,

Головний редактор журналу «Сховища Сили»

Ігор Мехеда

ІНТЕРВ'Ю З АННОЮ ЗЕМКО:

«ТРИПІЛЬСЬКІ БОГИНЬКИ ДОПОМАГАЮТЬ СУЧАСНІЙ ЛЮДИНІ ВІДЧУТИ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВЛАСНИМ КОРИННЯМ»

Анна Земко — головна редакторка журналу «Слово Жінки», керівниця Всеукраїнського Жіночого Клубу «Слово Жінки» та засновниця Майстерні «Слово Жінки», яка популяризує керамічні відтворення артефактів трипільської культури.

Пані Анно, розкажіть, будь ласка, про журнал «Слово Жінки» та Жіночий Клуб.

Жіночий Клуб «Слово Жінки» минулого, 2025 року відкрив уже свій шістнадцятий сезон діяльності. Свого часу він був створений як живий осередок спілкування навколо журналу «Слово Жінки». Уже в перший рік існування Клубу виникло питання, як відзначати найактивніших учасниць наших зустрічей, яких ми між собою називаємо «словажінками».

Відповідь знайшлася природно. Багато років я співпрацювала з майстрами товариства «Коло РА», які виготовляли антропоморфні керамічні фігурки на основі археологічних знахідок трипільської культури. Оригінали цих виробів були знайдені під час розкопок поселень біля Володимирівки й Березівки на Кіровоградщині, Сушківки на Черкащині, Бернового на Буковині, урочища Ріпниця поблизу Ржищева на Київщині та Олександрівки біля Кирилівки на Одещині. Тобто кожна фігурка має свою справжню українську історію.

Наприкінці кожного року саме такі фігурки ми вручали учасницям нашого Жіночого Клубу. Саме тоді вони отримали свою теплу народну назву — Богиньки. Так їх називають і сьогодні.

Чому саме трипільські Богиньки стали символом Клубу?

Для мене Богинька — це не просто археологічний експонат. Це образ Великої Матері — дже-

рела життя, родючості, сили та безперервності буття. Саме тому ми вкладали у вручення Богиньок глибокий символізм — бажання підтримати жінку, нагадати їй про її внутрішню силу, зв'язок із предками та життєдайною енергією.

Як виникла Майстерня «Слово Жінки»?

Богиньок ми вручали до пам'ятного 2020 року. З початком пандемії все змінилося. Через карантин

у 2021 році я втратила роботу викладача і постало питання, куди рухатися далі. Саме тоді я знову згадала про трипільських Богиньок. Знала, що у майстрів залишилися готові вироби, а фестивалі та виставки були скасовані. Я запропонувала свою допомогу й власне бачення розвитку цього напрямку.

До того часу ми вже багато років видавали журнал «Слово Жінки» — видання для тих, хто прагне мудро жити, тому тема Трипілля була нам дуже близькою.

Одного разу мені відкрилася думка, що наш Жіночий Клуб — це своєрідне коло сучасних українських жінок, які через тисячоліття духовно пов'язані з культурою Трипілля. Уже багато років у мене є керамічна фігура Великої Богині МА — копія археологічної знахідки. Саме перед нею я попросила благословення на початок нової справи.

Перший допис Майстерні «Слово Жінки» з'явився у Facebook 7 грудня 2021 року, на свято Катерини. Ми представили Богиньку Платарівку — копію знаменитої статуетки, що зберігається у колекції «Платар». Уже першого дня придбали дві фігурки. Для мене це стало знаком, що справа матиме продовження. Так і сталося.

Чим сьогодні займається Майстерня «Слово Жінки»?

Насамперед ми популяризуємо українську кераміку, пов'язану з трипільською цивілізацією. Я постійно шукаю майстрів-гончарів, які поділяють це захоплення, замовляю їм відтворення археологічних знахідок та авторські роботи за мотивами трипільської культури.

Найбільш знайомими залишаються наші Богиньки. Кожна має власне ім'я, яке походить від місця археологічної знахідки: Володимирівка, Ржищівка, Бернове та інші.

Особливою гордістю є велика фігура Богині МА на троні. Це збірний образ, створений за кількома археологічними знахідками. Такі вироби виготовляються виключно на замовлення, і на них покупці очікують близько місяця.

Чи лише Богиньок відтворюють майстри?

Звичайно, ні. Ми виготовляємо моделі трипільських жител, великі трипільські Біноклі, а також зооморфні фігурки.

Особливо популярним є трипільський Бичок — символ чоловічої сили, родючості та небесного начала. У багатьох дослідників він

асоціюється ще й із тотемною твариною наших предків.

Також маємо копії фігурок свинки та кози, знайдених у селі Лука-Врублевецька на Хмельниччині. Вони дуже невеликі. Можливо, саме такими їх задумали давні майстри, а можливо, вони були дитячими іграшками.

Дослідники припускають, що трипільський Бичок був пов'язаний із обрядами викликання дощу. Ви поділяєте таку думку?

Думаю, що так. Але переконана, що його символічне значення було набагато ширшим. Він уособлював не лише родючість, а й життєву силу, чоловічу енергію та зв'язок людини із силами природи.

Останнім часом великий інтерес викликають трипільські Біноклі. Чим вони особливі?

Це один із найзагадковіших артефактів трипільської культури. Побутового призначення вони, найімовірніше, не мали, хоча сьогодні дехто використовує їх як підсвічники.

Науковці висувують кілька версій їхнього використання: для обрядів

«напування землі», викликанн дощу, жертвоприношень або навіть астрономічних спостережень.

Майстри розповідали мені цікаву прикмету: якщо на фестиваль вони брали багато великих Біноклів, дуже часто починався дощ. Чи це збіг, чи давня пам'ять традиції — кожен вирішує сам

За переказами, під час обряду чоловік і жінка тримали Бінокль із двох боків, а жрець або жриця через отвори лили воду й сипали зерно, символічно «запліднюючи землю» та звертаючись до Вищих Сил із проханням про врожай.

Цікаво, що сьогодні багато наших покупців називають Біноклі домашніми оберегами та символами захисту.

Чи вважаєте Ви, що обряд «напування землі» міг бути дієвим?

Думаю, що так. У будь-якому традиційному обряді важливими були не лише самі дії, а й віра, намір та повага до природи. Саме це надавало ритуалам сили.

Чи плануєте відтворювати інші типи трипільських культових посудин?

Так. Нас цікавлять також одинарні та потрійні посудини. Пла-

нуємо їх досліджувати й поступово відтворювати.

Що для Вас означає ця справа сьогодні?

За ці роки я відчула, що стала своєрідною провідницею у світ Трипільля. Це дуже відповідальна й натхненна місія.

До нас приходять освічені, духовно відкриті люди. Вони повертаються знову, купують вироби для себе, своїх рідних і друзів, розповідають, що Богиньки та інші трипільські символи додають їм сил, допомагають краще зрозуміти себе й відкривають щось нове.

Я уважно спостерігаю за реакцією людей. На кераміці закарбовані давні трипільські символи — своєрідне письмо, зміст якого ми вже не можемо прочитати. Проте переконана, що наша генетична пам'ять його відчуває. Саме тому ці вироби так притягують сучасну людину.

Коли мене запитують, як правильно обрати Богиньку чи інший виріб, я завжди відповідаю однаково: довіртеся своїй інтуїції. Підсвідомість знає значно більше, ніж ми можемо пояснити словами.

Розмовляв Ігор Мехеда

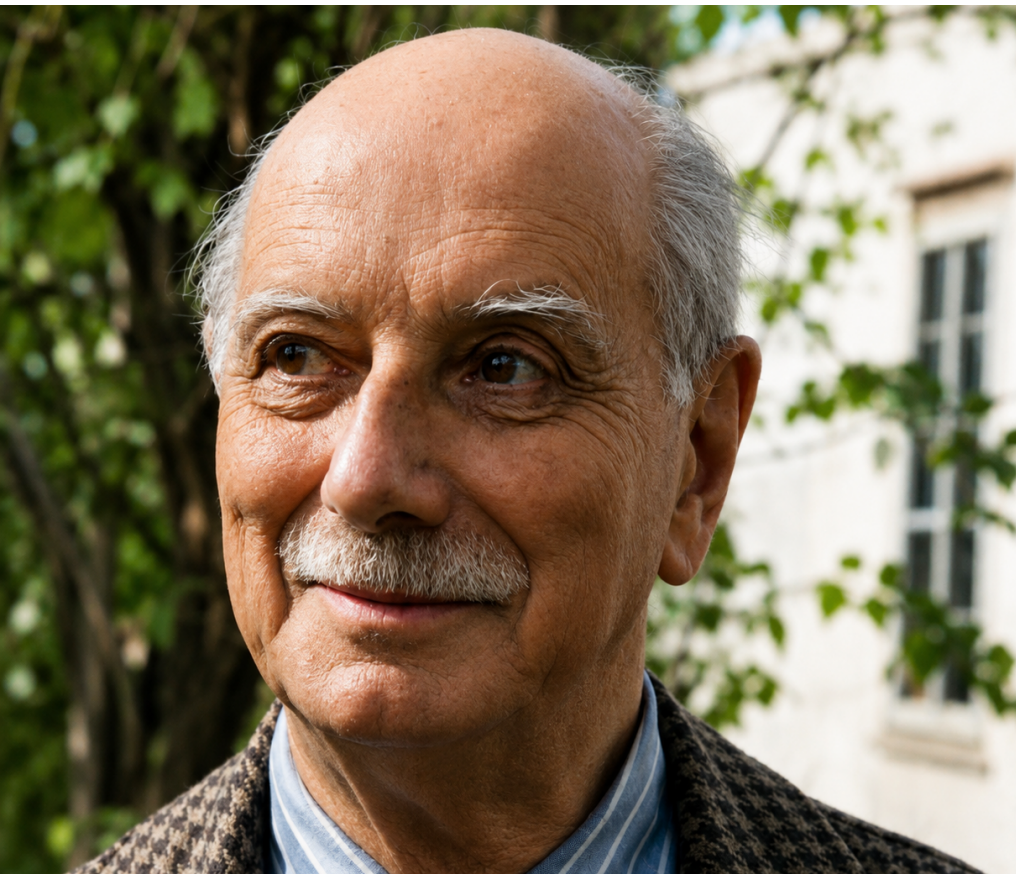

ФІЛОСОФСЬКА РЕФЛЕКСІЯ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОГЛЯДАХ ЛЬЮІСА МЕМФОРДА

Відомий американський філософ, історик, соціолог і культуролог Льюїс Мемфорд народився 19 жовтня 1895 року у Флашингу (штат Нью-Йорк, США). Основні проблеми, порушені у його творчій спадщині, стосуються політичної філософії, науки й техніки, урбанізації, культури та цивілізаційного розвитку людства. У 1930-х роках Мемфорд підтримував політичний курс президента Франкліна Делано Рузвельта, вбачаючи в ньому можливість соціального оновлення американського суспільства.

Праці мислителя присвячені взаємозв'язку технічного прогресу та морального розвитку людини, проблемам виникнення великих

міст, а також подальшій еволюції урбанізованого суспільства. У 1934 році побачила світ одна з його найвідоміших праць — «Техніка і цивілізація» (Technics and Civilization), у якій автор досліджує роль техніки в історичному розвитку людства. Аналізуючи різні трактування понять цивілізації, культури й моралі, Мемфорд проводить між ними чітке розмежування, наголошуючи, що технічний розвиток не є тотожним справжньому цивілізаційному поступу.

Погоджуючись із Жан-Жаком Руссо, мислитель передбачав поступову деградацію моральних засад суспільства, у якому людина дедалі більше перетворюється на елемент

величезного соціально-економічного механізму. На його думку, гігантські мегаполіси з високою концентрацією населення далеко не завжди сприяють моральному вдосконаленню людини. Навпаки, вони часто породжують відчуження, стандартизацію способу життя та втрату індивідуальності.

Льюїс Мемфорд став одним із перших американських філософів, які відкрито критикували технологічний детермінізм і перебільшення ролі технічного прогресу в розвитку людства. На його переконання, стрімке зростання технологій, що з одного боку підвищує продуктивність праці, а з іншого — витісняє людину з виробничих процесів, створює передумови для моральної кризи, соціальної нерівності та економічної нестабільності. Машина дедалі частіше починає визначати спосіб життя людини, тоді як сама людина поступово втрачає здатність контролювати власне майбутнє.

У праці «Техніка і цивілізація» Мемфорд із занепокоєнням описує перспективу виникнення надзвичайно раціоналізованого технократичного суспільства, у якому всі соціальні, політичні та економічні процеси будуть підпорядковані єдиній централізованій системі управління. Саме цю систему він називає «Мегамашиною» — складним соціальним механізмом, що здатний контролювати економіку, політику та повсякденне життя людей. На думку філософа, така модель суспільства становить одну з найсерйозніших загроз для людської свободи, адже поступово

перетворює особистість лише на функціональний елемент величезного механізму.

У двотомній праці «Міф машини» (The Myth of the Machine) Мемфорд здійснює своєрідний компаративний аналіз науки й релігії, стверджуючи, що обидві форми світогляду виконують схожі функції в житті суспільства, хоча й ґрунтуються на різних принципах. Аналізуючи найдавніші цивілізації Єгипту та Месопотамії, він показує, що релігія і зародки наукового знання тривалий час співіснували як взаємодоповнювальні системи організації суспільства.

На думку Мемфорда, сучасна наука нерідко набуває рис своєрідного сурогату релігії, оскільки беззастережна віра в науково-технічний прогрес іноді починає виконувати ту саму роль, яку раніше відігравала релігійна віра. Активний розвиток науки й техніки, особливо починаючи з епохи Відродження, а також зміни у світоглядній картині світу, пов'язані з відкриттями Миколая Коперника, Галілео Галілея, Тихо Браге та Френсіса Бекона, поступово сформували нову модель мислення. Водночас Мемфорд застерігав, що без моральних орієнтирів така модель може перетворитися на своєрідний «інтелектуальний імперіалізм», у якому гуманістичні цінності відходять на другий план.

У своїй численній публіцистиці Льюїс Мемфорд, аналізуючи соціокультурний розвиток людського суспільства, наголошував на необхідності повернення не лише до моральних засад, які, на його думку, поступово руйнуються під впливом неконтрольованого технологічного розвитку, а й до фундаментальних гуманістичних цінностей. Закликаючи до переосмислення сучасної цивілізації, він звертався до ідеї своєрідного «золотого віку» — не як до буквального повернення в минуле, а як до відновлення гармонії між людиною, природою та культурою. Відстоюючи ретро-

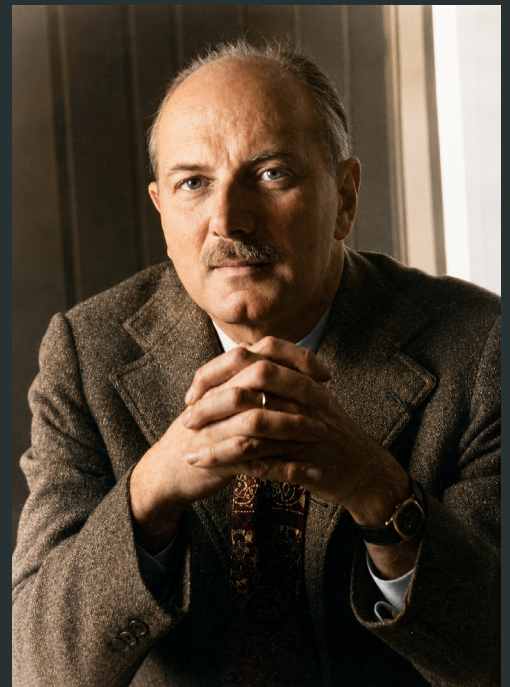
спективний підхід до аналізу культури й цивілізації, Мемфорд значною мірою вплинув на подальше осмислення футуризму, соціальних утопій і перспектив розвитку людства.

Характеризуючи особливості соціальної взаємодії між окремими людьми та суспільними групами, мислитель у праці «Стан людини» (The Condition of Man) обґрунтовує концепцію «органічного гуманізму». Під цим поняттям він розуміє необхідність гармонійного поєднання технологічного розвитку з природними можливостями людини та біологічними межами її існування. На думку Мемфорда, технічний прогрес повинен відповідати онтологічній природі людини, а не суперечити їй.

Під цією онтологічною природою дослідник розумів сукупність базових природних умов, без яких неможливі здорове життя та гармонійний розвиток особистості. До них він відносив чисте повітря, доступ до якісної питної води, повноцінного харчування, достатній життєвий простір і сприятливе природне середовище. Саме ці чинники, на його переконання, мають бути критеріями справжнього суспільного прогресу.

Водночас Мемфорд високо оцінював здатність людини адаптуватися до складних природних і техногенних викликів. Він наголошував, що еволюційна перевага людини полягає не стільки у використанні знарядь праці, скільки у розвитку мовлення, символічного мислення та культури. Саме тому головною відмінністю людської свідомості від тваринної він вважав не технологічне перетворення навколишнього середовища, а здатність створювати складні знакові системи, за допомогою яких формується культура, передаються знання й забезпечується безперервність історичного розвитку.

На думку Мемфорда, саме символічна комунікація стала фундаментом виникнення громади, етносу,

Льюїс Мемфорд

держави й цивілізації. Знакова система виступає своєрідним кодом культурної ідентичності, що дозволяє кожній спільноті зберігати власну самобутність і водночас відрізняти себе від інших. Учений був переконаний, що обмін інформацією, знаннями та символами між людьми став головною передумовою формування перших людських спільнот і подальшого розвитку суспільної організації.

Одним із найважливіших внесків Льюїса Мемфорда у філософію техніки стала розробка концепції «мегамашини». Цим поняттям він позначав особливий тип соціальної організації, у межах якої люди перестають бути самостійними особистостями й перетворюються на взаємозамінні елементи великого механізму влади. Мегамашина функціонує завдяки суворій дисципліні, централізованому управлінню та безумовному підпорядкуванню індивіда колективній системі.

На думку Мемфорда, найвиразніше мегамашина проявляється у великих бюрократичних і військово-політичних державах сучасності. На підтвердження своєї концепції він звертається як до прикладів давніх цивілізацій, так і до політичних систем XX століття. Аналогічні

принципи організації він простежує під час будівництва єгипетських пірамід, у державному устрої Римської імперії, у військових машинах світових воєн, а також у функціонуванні наддержав періоду холодної війни. Символами такої мегамашини мислитель вважав радянський військово-промисловий комплекс, уособлений Кремлем, і американський військово-політичний комплекс, центром якого став Пентагон.

Однією з характерних ознак мегамашини Мемфорд називає культ політичного або військового лідера. Він зазначає, що піднесення правителя до майже сакрального статусу повторюється в різних цивілізаціях протягом усієї історії людства. Як приклади він наводить монументальні зображення єгипетських фараонів, які значно перевищують за розмірами постаті звичайних людей, а також масштабну пропагандистську практику XX століття, коли гігантські портрети політичних діячів, зокрема Йосипа Сталіна, Мао Цзедуну чи Кім Ір Сена, ставали невід'ємним елементом державної ідеології. На

думку Мемфорда, подібна символіка є важливою складовою функціонування мегамашини, оскільки вона сприяє формуванню масової покори та легітимації необмеженої влади.

На думку Мемфорда, технологічні вдосконалення, зокрема конвеєрне виробництво, автоматизація та системи дистанційного управління, здатні суттєво послабити психологічну відповідальність людини за власні дії. Чим більш опосередкованою стає участь людини в певному процесі, тим легше вона сприймає навіть морально неприйнятні рішення як звичайне виконання службових обов'язків. Саме тому технічний прогрес не лише розширює можливості людства, а й породжує нові моральні виклики.

Як приклад Мемфорд звертається до постаті Адольфа Айхмана — одного з організаторів логістичного забезпечення Голокосту. На його думку, діяльність Айхмана демонструє небезпечний тип людини, яка, діючи як безособовий виконавець у межах великої бюрократичної системи, перестає усвідомлювати моральні наслідки власних

рішень. Саме таких людей мислитель називає «айхманами», маючи на увазі не конкретну особу, а соціальний тип, що виникає в умовах функціонування мегамашини.

Водночас Мемфорд зовсім не був противником технічного прогресу. Він не закликав відмовитися від науки чи технологій, а лише наголошував на необхідності їхнього морального осмислення. На його переконання, до появи безконтрольного масового виробництва та культури надмірного споживання більшість територій планети залишалися екологічно стійкими. Проте там, де технологічний розвиток починає підпорядковуватися виключно економічній доцільності, природне середовище поступово деградує.

Водночас Мемфорд не стверджував, що будь-яка технологія є шкідливою. Навпаки, він підкреслював, що техніка повинна розвиватися відповідально, узгоджуючись із законами природи та потребами людини. Саме тому філософ запропонував концепцію «політехніки», яку протиставив «монотехніці».

Під політехнікою Мемфорд ро-

зумів різноманіття технологічних рішень, здатних гармонійно співіснувати між собою та забезпечувати комплексне вирішення людських потреб. Такий підхід передбачає використання різних технологій відповідно до конкретних умов, не надаючи абсолютної переваги жодній із них. Політехніка орієнтується насамперед на добробут людини, екологічну відповідальність і довгострокову стійкість суспільного розвитку.

На противагу цьому монотехніка є системою, у якій одна технологічна модель починає домінувати над усіма іншими. Вона існує переважно заради власного поширення, поступово підпорядковуючи собі економіку, культуру, політику й навіть повсякденне життя людини. У результаті суспільство дедалі більше залежить від однієї технічної системи, що обмежує свободу вибору та стримує різноманітність шляхів розвитку.

Особливу увагу Мемфорд приділяв містобудуванню та транспортній інфраструктурі. Він гостро критикував розвиток американських міст середини ХХ століття, які, на його думку, стали яскравим прикладом монотехнічного мислення. Масове будівництво автомобільних магістралей і розширення дорожньої мережі здійснювалися на шкоду громадському транспорту, пішохідному простору та велосипедній інфраструктурі.

Філософ наголошував, що така модель розвитку міст робить людину залежною від автомобіля, поступово руйнуючи природне міське середовище. Він образно зазначав, що тисячі людей, які щороку гинуть або зазнають травм у дорожньо-транспортних пригодах, є своєрідною «ритуальною жертвою», яку американське суспільство приносить власній залежності від автомобільного транспорту.

Ця критика виявилася напрочуд далекоглядною. Сучасні концепції сталого розвитку міст, поширення

громадського транспорту, велосипедної інфраструктури, створення пішохідних просторів і скорочення використання приватних автомобілів значною мірою перегукуються з ідеями, які Мемфорд сформулював ще в середині ХХ століття.

Сьогодні, коли людство переживає чергову технологічну революцію, пов'язану зі стрімким розвитком цифрових технологій, робототехніки та штучного інтелекту, філософські ідеї Льюїса Мемфорда набувають особливої актуальності. Сучасні технології відкривають безпрецедентні можливості для розвитку науки, медицини, освіти, промисловості й глобальної комунікації. Водночас вони породжують нові етичні, соціальні та екологічні виклики, які потребують відповідального осмислення.

Саме тому технологічний прогрес повинен залишатися засобом розвитку людини, а не перетворюватися на самоціль. Інновації мають служити суспільному благу, сприяти підвищенню якості життя, зміцненню людської гідності та збереженню природного середови-

ща. Відповідальність за це лежить не лише на інженерах і конструкторах, а й на науковцях, підприємцях, політиках, законодавцях і кожному користувачеві новітніх технологій.

Моральна відповідальність повинна супроводжувати весь життєвий цикл технології — від її проектування й розроблення до практичного використання. Лише за таких умов технологічний прогрес залишатиметься союзником людства, а не джерелом нових глобальних загроз.

Філософська спадщина Льюїса Мемфорда переконливо демонструє, що техніка сама по собі не є ні добром, ні злом. Вирішальним чинником завжди залишається людина — її моральні цінності, світогляд і відповідальність за наслідки власної діяльності. Саме тому ідеї американського мислителя не втратили своєї актуальності й сьогодні, коли майбутнє цивілізації дедалі більше визначається розвитком новітніх технологій.

Автор: Євген Распов

ІНТЕРВ'Ю З МАРІЄЮ КРАВЧУК

САКРАЛЬНЕ СОЛОМОПЛЕТІННЯ: МИСТЕЦТВО, ЩО ЗБЕРІГАЄ ДУШУ УКРАЇНСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ

ІНТЕРВ'Ю

Марія Василівна Кравчук, одна з найвідоміших українських майстринь художнього соломоплетіння, заслужена майстриня народної творчості України, педагогиня, художниця та дослідниця традиційного мистецтва. Хоча її часто пов'язують із Луцьком завдяки численним виставкам, фестивалям та мистецьким подіям, живе і працює вона у селі Туличів (Турійська громада, Волинська область), а її головний творчий осередок розташований у Купичеві.

— Пані Маріє, доброго дня! Журнал «Сховища Сили» досліджує явища української культури, які дарують людям силу, натхнення та духовну опору. Одним із таких явищ є соломоплетіння. Обрядові вироби із соломи відомі сотнями років і мають глибоку символіку: Дідух уособлює модель Всесвіту й нашого роду, янголи є посередниками між божественним і людським світами, берегині виконують оберегову функцію, а павуки символізують космос із безліччю світів. Саме тому хотілося б поговорити з Вами про це унікальне мистецтво.

— Я живу в Україні з двох років. Під час Другої світової війни мої батьки та родичі були змушені евакуюватися. Німці захопили наше село й спалили наші хати. Коли після війни ми повернулися, усе довелося відбудовувати власноруч. Мені тоді було лише два роки.

Я дуже люблю Україну, її історію, культуру та мальовничу природу. З дитинства у мене проявився талант до малювання. Працювала художницею у Вижниці та Львові, а згодом вступила до Львівського

училища прикладного мистецтва.

— Саме тоді Ви захопилися соломоплетінням?

— Ні, тоді я ще нічого не знала про солому. Одного разу, їдучи автобусом, побачила в пасажирів дуже красиві солом'яні скриньки. Запитала, де вони їх придбали. Мені розповіли, що неподалік живе літній майстер, який створює такі вироби.

Я неодмінно вирішила його знайти.

Він справді був видатним майстром. Багато людей хотіли навчитися його ремесла, але мало кому це вдавалося. Він уже майже втратив надію передати своє мистецтво, але в мені побачив людину, яка здатна навчитися, засвоїти знання й передати їх наступним поколінням.

Коли я опанувала ремесло, почала збирати якісну сировину. Ходила за комбайнами, а агрономи віддавали мені залишки зі снопів, які привозили на апробацію зернових культур.

— Якими були Ваші перші вироби?

— Почала з Дідухів. Найбільше люблю працювати із житньою соломою. Вона має особливу енергетику. Узимку дуже приємно дивитися на Дідух із золотистої літньої соломи — ніби серед зими знову опиняєшся влітку.

На Волині у травні та червні часто бувають сильні дощі й вітри, які можуть пошкодити соломі. Тому її можна зрізати ще зеленою. Згодом вона все одно набуває золотистого кольору. Зазвичай сировину для Дідухів заготовляють у серпні, а самі вироби починають виготовляти восени.

— Дослідники вважають, що Дідух є одним із найдавніших українських сакральних символів. Він уособлює дух предків, врожай, достаток, єдність роду, а також Світову Вісь, що проходить через увесь Космос. Чи поділяєте Ви таке бачення?

— Так, загалом поділяю. Але я не заглиблювалася у спеціальні етнографічні дослідження. Я насамперед майстер, який створює вироби та зберігає традицію. Для мене найважливіше — творити.

Хочу також зазначити, що обрядове соломоплетіння існує не лише

в Україні. Воно поширене серед сербів, поляків, литовців та багатьох інших народів.

Наприклад, вони також виготовляють павуків, але не лише на Різдво чи до зимового сонцестояння, а й до народження дитини, весілля, новосілля, ювілеїв та інших важливих подій.

Особливо цікаві традиції литовців. Вони вважають, що елементи павука нагадують бджолині стільники, а сама структура виробу відображає будову зоряного неба. Під час роботи майстри рухаються навколо виробу, ніби бджоли навколо вулика, створюючи символічні стільники.

— Павук, на думку багатьох дослідників, символізує Світобудову, що складається з безлічі світів, а його присутність у домі створює гармонію між людиною та космосом. Чи погоджуєтесь Ви з такою інтерпретацією?

— Так, погоджуюся.

Також дуже популярними є солом'яні янголи. Вони є посланцями божественного світу, тому сприймаються як сильні обереги.

— Цікаво, що ще у дохристиянські часи існували подібні образи небесних посередників, яких називали ясунями. Їхня функція була дуже схожою.

— Також дуже популярною є солом'яна лялька-берегиня.

— Вона подібна до традиційної мотанки?

— Вона пов'язана передусім із небесним вогнем і Сонцем. Якщо подивитися здалеку, берегиня нагадує рівнораменний сонячний хрест. Саме цей образ і має читатися у виробі.

Можна сказати, що вона символізує матір усього сущого та життєдайну енергію космічного вогню.

Великим попитом користуються також солом'яні брязкальця.

— Про них знають набагато менше. Це традиційні українські шумові обереги, усередині яких міститься насіння рослин, що під час руху створює м'який звук, який, за народними уявленнями, відганяє руйнівні сили та приносить гармонію.

— Саме так. Брязкальця називають «деревом життя», адже вони символізують підтримку життя в усіх його проявах.

Їх виготовлення досить складне, адже солома повинна витримувати постійну вібрацію й утримувати насіння всередині.

Найчастіше такі вироби плетуть із дев'яти соломинок, але я використовую до двадцяти однієї. Це значно збільшує їхню міцність і довговічність.

Популярністю користуються також солом'яні віночки. Для мене вони символізують Сонце та його життєдайну силу.

— Водночас існує й інше трактування віночка — як брами між Правою та Явою.

— Так, але особисто для мене це насамперед образ сонця.

Окрім об'ємних композицій, я створюю також плоскі декоративні роботи.

— У Ваших роботах можна побачити й коників, і сакрального змія (вужика). Чи цікавляться Вашими виробами іноземці?

— Так, дуже цікавляться.

Соломоплетіння розвинене у багатьох країнах світу. Асоціації майстрів існують у Польщі, Литві, Сербії, Угорщині, Білорусі, Ірландії, США та навіть у Мексиці.

— У Мексиці? Це справді несподівано. Їхні вироби схожі на українські?

— Так. У них також є сонячні символи, жіночі культові фігурки, схожі на наших берегинь.

Водночас існують і власні традиції. Наприклад, вони створюють солом'яні фігурки Санта Муерте до днів ушанування померлих.

— Ви співпрацювали з цими міжнародними організаціями?

— Так. Вони неодноразово приїжджали до України та запрошували мене на міжнародні фестивалі соломоплетіння.

Завдяки цьому я відвідала шістнадцять країн світу.

До українських майстрів ставляться з великою повагою. Наші школи соломоплетіння вважають одними з найсильніших у світі.

— А як виникло соломоплетіння у США? Це європейська традиція чи спадщина корінних народів?

— Думаю, що саме соломоплетіння прийшло до Америки разом із переселенцями з Європи.

У корінних народів Північної Америки існує дуже розвинене мистецтво плетіння кошиків, близьке за технікою та призначенням, але вони використовують інші природні матеріали — дикі трави, коріння, соснову хвою, кору кедра, коріння ялини та інші місцеві рослини.

— Ваші роботи представлені

в багатьох музеях України, а створена Вами традиція внесена до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України. Ви продовжуєте навчати молодих майстрів?

— Так.

Соломоплетінням займається вся моя родина — я сама, мої два сини, долучаються й інші родичі.

У мене багато учнів. Я передаю їм знання, щоб це мистецтво не зникло.

У Купичеві створено музей солом'яного мистецтва «Солом'яне диво». Мої роботи представлені у музеях Києва, Луцька, Рівного,

Хмельницького та багатьох інших міст України.

Для навчання молодих майстрів працює творча студія «Житечко».

Я переконана, що солом'яні вироби відображають найглибші пласти історії й культури українського народу та мають велике значення для розвитку нашої духовної спадщини.

— Пані Маріє, щиро дякую Вам за цікаву й змістовну розмову. Бажаємо Вам міцного здоров'я, довгих років життя та невичерпної творчої наснаги!

Розмовляв Ігор Мехеда

ТАНАБАТА -

японське свято зірок, бажань і небесного кохання

Танабата або «Свято сьомої ночі», є одним із найромантичніших і найпоетичніших свят Японії. Воно відзначається щороку сьомого дня сьомого місяця, хоча в різних регіонах країни дата святкування може припадати як на 7 липня, так і на серпень відповідно до традиційного місячно-сонячного календаря. Танабата поєднує стародавню китайську легенду, японські релігійні традиції, астрономію та народні звичаї, а її головними символами стали зоряне небо, бамбук і кольорові смужки паперу з людськими бажаннями.

Попри свою популярність, Танабата — це не просто красивий літній фестиваль. У його основі лежить багатовікова історія, що розповідає про любов, обов'язок,

терпіння та надію. Саме тому це свято вже понад тисячу років залишається важливою частиною японської культури.

Походження свята

Історія Танабати починається не в Японії, а в Стародавньому Китаї. Ще понад дві тисячі років тому там існувало свято Цісі (кит. Qixi), присвячене двом небесним зорям — Везі та Альтаїру. Китайська легенда розповідала про закоханих, яких розділила Небесна річка, тобто Чумацький Шлях, дозволяючи їм зустрічатися лише раз на рік.

До Японії ця традиція потрапила приблизно у VIII столітті, в період Нара, коли імператорський двір активно переймав китайську культуру. У Японії вона поєдналася з

місцевим синтоїстським обрядом Танабатацуме (Tanabatatsume), під час якого жриця-ткаля виготовляла священні тканини для богів. Саме поєднання китайської легенди та японського ритуалу створило Танабату в тому вигляді, у якому її знають сьогодні.

Легенда про Оріхіме та Хікобоші

Згідно з легендою, небесний імператор Тентей мав доньку Оріхіме — майстерну ткалю, яка день і ніч створювала прекрасні тканини для богів. Вона настільки багато працювала, що не мала часу на особисте життя. Батько вирішив допомогти доньці та познайомив її з молодим пастухом Хікобоші.

Молоді люди закохалися одне в

одного й одружилися. Проте після весілля вони настільки захопилися своїм щастям, що перестали виконувати свої обов'язки. Оріхіме більше не ткала небесний одяг, а Хікобоші занедбав свою череду.

Розгніваний небесний правитель розділив їх, помістивши по різні боки Чумацького Шляху. Лише раз на рік — сьомої ночі сьомого місяця — їм дозволялося зустрітися. Якщо цього дня йшов дощ, сороки не могли збудувати міст через небесну річку, і закохані мусили чекати ще один рік.

Ця легенда стала символом терпіння, вірності та того, що справжнє кохання здатне витримати навіть найдовшу розлуку.

Зорі, що стали героями легенди

Особливість Танабати полягає в тому, що її сюжет безпосередньо пов'язаний із реальним зоряним небом. Оріхіме відповідає зорі Везі в сузір'ї Ліри, а Хікобоші — Альтаїру в сузір'ї Орла. Між ними проходить Чумацький Шлях, який японці називають Аmanoгaва — «Небесна річка». Разом із Денебом ці зорі утворюють знаменитий Літній трикутник, який добре видно влітку над Японією.

Саме тому Танабата є одним із небагатьох свят світу, що поєднує народну міфологію з реальними астрономічними явищами.

Як святкують Танабату

Найголовнішою традицією свята є написання бажань на вузьких кольорових смужках паперу — тандзаку. На них люди записують свої найпотаємніші мрії: успіх у навчанні, здоров'я, щасливе кохання, професійні досягнення чи мир.

Після цього записки прив'язують до молодих бамбукових гілок. Бамбук у японській культурі символізує силу, чистоту та духовне зростання, а його високі стебла ніби допомагають людським проханням піднятися до небес.

Окрім тандзаку, бамбук прикра-

шають паперовими журавлями, стрічками, ліхтариками, декоративними кімоно, паперовими сітками, символічними гаманцями та різнокольоровими кулями. Кожна прикраса має власне значення: журавлі означають довголіття, паперові нитки — майстерність Оріхіме, сітки — гарний врожай, а паперові гаманці символізують достаток.

Після завершення святкувань у минулому прикраси спалювали або пускали по річках, щоб бажання потрапили до небес. Сьогодні через екологічні причини ця традиція практикується значно рідше.

Найвідоміші фестивалі Танабати

Найбільшою популярністю користується фестиваль Сендай Танабата Мацурі, який проходить щороку 6–8 серпня. Його історія бере початок ще у XVII столітті за правління даймьо Дате Масамуне. Сучасний фестиваль щороку збирає понад два мільйони відвідувачів. Центральні вулиці Сендая прикрашають сотні величезних паперових композицій завдовжки до кількох метрів, створення яких займає багато місяців.

Не менш відомими є фестивалі Танабати в містах Хірацука, Анан, Ітіномія, Асікара та багатьох інших регіонах Японії. Хоча кожне місто

має власні традиції оформлення, усі вони зберігають головну ідею свята — поєднання людських мрій із небесним світом.

Танабата у сучасній Японії

Сьогодні Танабата давно вийшла за межі народної традиції. Її святкують у дитячих садках, школах, університетах, торговельних центрах і храмах. Діти виготовляють паперові прикраси, записують свої бажання та знайомляться з легендою про Оріхіме й Хікобоші.

Образи Танабати широко використовуються в японській літературі, поезії, театрі, кіно, манзі та аніме. Це свято стало символом не лише кохання, а й людської надії, віри в майбутнє та прагнення до гармонії.

Попри розвиток сучасних технологій, японці й сьогодні охоче записують свої бажання на паперових стрічках, вірячи, що зоряне небо здатне почути щирі слова. Саме ця простота й глибока символіка роблять Танабату одним із найулюбленіших свят Японії, яке щороку нагадує про нерозривний зв'язок людини з природою, Всесвітом і власними мріями.

Автор: Олександр Міщанчук

КУЛЬТУРА

ПОСВЯТА ВОЇНІВ МАСАЇВ: ТРАДИЦІЯ КЕНІЇ

Серед народів Східної Африки масаї посідають особливе місце завдяки своїй багатовіковій культурі, що значною мірою збереглася до наших днів. Вони населяють південну Кенію та північну Танзанію, займаючись переважно скотарством. У традиційному суспільстві масаїв життя людини поділене на чіткі вікові етапи, а перехід між ними супроводжується складними обрядами. Найважливішим серед них є посвята юнаків у воїни — подія, яка означає не лише дорослішання окремої людини, а й народження нового покоління захисників громади. Ця традиція настільки важлива для культури масаїв, що у 2018 році три взаємопов'язані чоловічі обряди були внесені ЮНЕСКО

до Списку нематеріальної культурної спадщини, яка потребує термінової охорони.

Народ, життя якого визначає громада

Для масаїв окрема людина ніколи не існувала поза громадою. З дитинства хлопців виховували так, щоб вони ставали частиною покоління своїх ровесників. Саме вони разом проходили випробування, навчалися, отримували нові обов'язки та вступали у наступний етап життя. Такі покоління формувалися приблизно раз на десять-п'ятнадцять років і залишалися пов'язаними між собою до самої старості. Подібна система створювала міцні зв'язки всередині су-

спільства та забезпечувала передачу знань від старших до молодших.

Перший крок — Енкіпаата

Перший великий етап посвяти називається Енкіпаата. Саме він відкриває шлях хлопця до становлення воїном. Юнаки збираються разом у спеціальному таборі, де протягом певного часу навчаються традиціям свого народу, слухають розповіді старійшин, вивчають звичаєве право, історію роду та правила поведінки. Це не лише фізичне випробування, а насамперед моральне й духовне виховання. Майбутніх воїнів привчають до дисципліни, витривалості, взаємодопомоги та відповідальності перед

громадою. У минулому навчання могло тривати майже рік, однак сьогодні його скоротили до кількох тижнів, щоб юнаки могли продовжувати навчання у школі.

Молоді воїни — захисники громади

Після проходження першого етапу хлопці стають молодими воїнами. Саме вони в традиційному суспільстві відповідали за охорону худоби, захист поселень від нападів ворогів і хижаків, супроводжували стада на далекі пасовища та допомагали старшим під час сезонних переходів. Воїн мав бути не лише сильним фізично, а й дисциплінованим, стриманим і готовим діяти заради всієї громади.

Колись одним із символів мужності було полювання на лева. Однак ця практика давно залишилася в минулому. Через охорону дикої природи та зміну способу життя масаїв такі випробування більше не проводяться. Натомість сучасне виховання робить наголос на лідерстві, знанні традицій, повазі до старших і відповідальності за майбутнє свого народу.

Еуното — народження дорослого чоловіка

Через кілька років після посвяти проводиться ще один надзвичайно важливий обряд — Еуното. Він знаменує завершення життя молодого воїна та початок нового етапу. Саме під час цього свята чоловіки прощаються зі своїм воїнським статусом і поступово переходять до дорослого життя.

Одним із найвідоміших елементів церемонії є урочисте гоління довгого волосся, яке молоді воїни відрощували протягом попередніх років. Волосся символізувало молодість, силу та належність до покоління воїнів. Його зрізання означає завершення цього життєвого періоду та готовність узяти на себе нові обов'язки — створити сім'ю, брати участь у громадських зборах і виховувати майбутнє покоління.

Останній етап — входування до старійшин

Після завершення життя воїна настає третій великий етап — Олнгешерр. Він знаменує остаточний перехід чоловіка до кола старійшин. Саме вони приймають найважливіші рішення громади, розв'язують суперечки, благословляють молодь і передають знання наступним поколінням. Таким чином життєвий шлях масайського чоловіка утворює безперервний цикл, у якому кожен етап має власні права, обов'язки та суспільне значення.

Символіка посвяти

Під час посвяти використовуються численні символи. Особливе місце займає червоний колір традиційного одягу, який у масаїв означає хоробрість, силу та готовність захищати громаду. Великого значення надають благословенням старійшин, спільним танцям, співам і молитвам. Важливу роль відіграють також жінки, які будують тимчасові оселі для учасників обряду, готують їжу та підтримують молодих воїнів. Посвята ніколи не є особистою справою окремого юнака — це свято всієї громади, у якому бере участь кожна родина.

Давня традиція в сучасному світі Сьогодні посвята воїнів масаїв суттєво змінилася. Якщо раніше молоді люди могли провести в ізо-

льованих таборах майже рік, то тепер церемонії спеціально проводять під час шкільних канікул. Виховання більше не суперечить освіті, а традиційні знання поєднуються із сучасним навчанням. Значну увагу приділяють також охороні природи та збереженню культурної спадщини. Старійшини наголошують, що справжній воїн ХХІ століття має бути не лише сміливим, а й освіченим, здатним захищати свій народ, його землю та традиції в умовах сучасного світу. Саме тому обряди посвяти продовжують існувати, хоча й пристосовуються до нових реалій.

Значення посвяти для культури масаїв

Для стороннього спостерігача посвята може здатися лише яскравим етнографічним видовищем, однак для самих масаїв вона є основою суспільного устрою. Саме через ці обряди молодь засвоює моральні цінності, вчиться поважати старших, працювати заради спільного добра та відчувати відповідальність за майбутнє громади. Тому посвята воїнів залишається не пережитком минулого, а живою традицією, яка допомагає одному з найвідоміших народів Африки зберігати власну культурну самобутність у ХХІ столітті.

Андрій Петровецький

МУЗИКА

(ФІЛОСОФСЬКИЙ ЕСКІЗ)

РОЗДУМИ

Усі ми з найранішого віку відкриваємо для себе світ музики. Ми слухаємо її, вслухаємося в неї, поступово вчимося відчувати її настрій і зміст. Материнська колискова, тихе наспівування батьків, перші дитячі пісні — саме вони стають нашим першим знайомством із музичним всесвітом. Музика супроводжує людину від народження до останніх миттєвостей життя, тому її можна назвати однією з найдавніших і найуніверсальніших форм людського самовираження.

Без музики неможливо уявити жодну культуру, цивілізацію чи людську спільноту. Вона є невід'ємною складовою кожної релігійної традиції. Православна літургія, мусульманський намаз, буддійські мантри, юдейські псалми, григоріанський спів чи індуїстські бхаджани — усі вони свідчать про те, що людина здавна прагнула звернутися до Бога не лише словом, а й мелодією. Спів і музика стають своєрідною мовою духовного переживання, яку інколи неможливо замінити звичайними словами.

Не випадково поети, мислителі й філософи нерідко називали музику втіленням Абсолюту або відлунням Божественного. Вона народжується з людської душі, але водночас ніби виходить за її межі. У своїх найвищих проявах музика символізує все найкраще, що є в людині: любов, співчуття, гармонію, красу та прагнення до досконалості. Вона не лише відображає внутрішній світ людини, а й здатна його змінювати.

Значення музики підтверджують археологічні знахідки, історичні

пам'ятки та найдавніші літературні тексти. Індійські «Веди», перська «Авеста», месопотамський «Епос про Гільгамеша», грецькі орфічні гімни, «Іліада» Гомера, китайська «Ши цзін» («Книга пісень»), біблійні псалми були не лише поетичними творами, а й виконувалися співом під музичний супровід. Музика супроводжувала релігійні містерії, державні урочистості, військові походи, сімейні свята та щоденне життя. Через пісню люди прославляли героїв, оплакували полеглих, передавали історичну пам'ять і висловлювали найпотамніші почуття.

Тиха мелодія заспокоює людину, допомагає відновити внутрішню рівновагу та гармонію. Її дія нагадує материнську колискову, яка дарує дитині відчуття захищеності та любові. Можливо, саме тому лагідна музика пробуджує в людині глибинне відчуття безпеки, повертаючи її хоча б на мить до стану дитячого спокою. Недарма в бага-

тьох міфах і легендах музиці приписується особлива сила. Давньогрецький Орфей своїм співом приборкував диких звірів, зачаровував дерева й каміння, а його мелодії відкривали навіть ворота підземного світу.

Натомість швидка й ритмічна музика спонукає до руху. Варто лише почути енергійну мелодію — і тіло майже мимоволі починає підлаштовуватися під її ритм. Ми танцюємо, підспівуємо, відбиваємо такт руками чи ногами. Особливо природно це проявляється у дітей, які ще не стримують своїх емоцій. Вони бігають, кружляють, стрибають, ніби прагнуть злитися з музикою в єдиному русі. Ритм стає продовженням їхнього життя.

Музика є своєрідною трансформацією людських переживань. Народжуючись із радості, смутку, захоплення чи болю, вона сама здатна викликати ці почуття у слухачів. Народні пісні, рок-композиції, джазові імпровізації чи класичні

симфонії рідко залишають людину байдужою. Слухаючи музику — зі словами чи без них — ми переживаємо ті емоції, які композитор або виконавець вклав у свій твір. Так виникає особливий духовний зв'язок між творцем і слухачем, коли одна людська душа починає розуміти іншу без жодних пояснень.

Можливо, саме в цьому і полягає головна філософська цінність музики. Вона є мовою, яка передує словам і нерідко говорить більше, ніж будь-яке поняття чи визначення. Там, де людська мова виявляється безсилою, починає звучати музика. Вона відкриває простір внутрішньої свободи, дозволяє людині торкнутися власної глибини й хоча б на мить відчувати гармонію зі світом. Саме тому музика є не просто видом мистецтва, а одним із найглибших способів пізнання людиною самої себе та таємниці буття.

Тарас Клок

ГЕКАТА ТА КАЛІ :

РІЗНІ, АЛЕ ЧИМОСЬ СХОЖІ

Ідея цієї невеличкої статті з'явилася тоді, коли мені випадково (чи буває щось у нас випадково?) потрапив на очі текст Калі-Кавача, і він мені нагадав щось знайоме, але давно забуте. Текстологічний аналіз показав деякі загальні моменти в образах двох божеств - Калі та Гекати.

Спочатку будуть наведені цитати з двох автентичних джерел, пов'язаних з одним та іншим божеством, після цього далі за текстом послідує деякі висновки, які не претендують на істину в останній інстанції.

Калі (цитати з «Калі-Кавача»¹):
«Дхйана: Слід споглядати Калі, Велику силу, Трьох-оку, Різноманітну, Чотирьохруку, Граючу мовою, Прекрасну як синій лотос, Подібну повному місяцю, Розбиваючу полчища ворогів, а також череп, меч, лотос, жест благословення, Безстрашну, Криваволику, Жахливий лик, що вишкірився, Нестримно регочучої Богині, Голу Калі, Стоячу на трупі і Прикрашену гірляндою з черепів. Так споглядаючи Велику Калі, слід потім прочитати кавачу.

2.» О, Каліко! Жахлива! Та, що скалиться! Любляча кров, О, Та,

чий вуста сповнені крові, і кров'ю вкриті груди!

«Ом, Хай знищить моїх ворогів Богиня Каліка, Образ жаху, Та, що Виконує всі бажання,

Добра Богиня, що прославляється всіма богами!»

«Пропоную Каліці моїх ворогів, Во Благо!»

Геката («Халдейські Оракули»²; заклик із «Спростування всіх ересей» кн. 4 Іполита Римського, який жив у II-III ст. н.е., нині відомий під назвою «Гекаст»³ (переклад та примітки — (с) Олександр Єрмолаєв)):

Сила - так Геката названа в Халдейських оракулах. «Згідно з Халдейськими Оракулами вона – Світова Душа, одна з основоположних світових сил: «Мати («Сила» або Геката)».

«Підземна, земна і небесна — прийди, о Бомбо!

Придорожня, трипутна, світлоносна, нічна скиталиця,

Ненависниця світла, ночі ж подруга та супутниця,

Та, що радіє собачому гавкоту і крові багряній,

Воістину, з мерцями та що ходить серед могил померлих,

Крова спрагла, та, що страх смертним несе,

Горго, і Мормо, і Мене, і Багатообразна.

Милостиво прийди до наших жертвоприношень!»

«Бомбо (Βομβώ) — перекладається «шумна», або «гучна» (це епіклес, що має багато однокорінних слів грецького походження, таких як βομβέω «видавати глухий шум», «гудіти», «дзижчати»)

Горго (Γοργώ) - «грізна»

Мормо (Μορμό) — «страшна», «лякаюча»

Мене (Μήνη) — дослівно перекладається як «Місяць», це епітет так само і Селени, проте в даному випадку контекст, за версією перекладача, швидше передбачає варіант «Гнівна» (однокорене зі словом Μήνις — «гнів»))»

З цієї вибірки можемо провести наступні паралелі:

Архетип потрійності: «Трьохока» Калі і «Підземна, земна і небесна», «троєпутна» Геката (також сюди ж — новий, повний і спадаючий Місяць).

Епітет і функція Сили: «Сила» - Калі і «Мати (Сила)» - Геката.

Архетип та функція «Великої Матері»: Калі Ма та «Мати (Сила)» - Геката.

Зв'язок із Місяцем: «Подібна повному Місяцю» Калі і місячна сутність Гекати.

Концепт страху: «Безстрашна», «Жахлива», «Образ жаху» — Калі і

«грізна», «страшна», «лякаюча», «та, що страх смертним несе» Геката.

Концепт крові: «Кроваволика», «Любляча кров», «Та, чий вуста сповнені крові» — Калі і «та, що радіє крові багряній», «Крові спрагла» Геката.

Функція знищення ворогів: віккани та прихильники інших близьких до Гекати культів часом звертаються до неї навіть із таким проханням. З давніх часів згадаємо практику дефіксіонів, де Геката згадувалася з аналогічними цілями. Богині Калі також підносять ворогів - «Пропоную Каліці моїх ворогів, У Благо!» («Калі-Кавача»)

Функція різноманітності: і та, й інша богиня має епітет «багатообразна», є у багатьох образах.

Загальна зброя: і Калі, і Геката мають у своєму арсеналі в тому числі і меч. У Калі «Меч має серпоподібну форму і це не випадково. Ця форма співвідноситься з серпом місяця, що є універсальним архетипом жіночого начала. З іншого боку, коли кінці цього серпу звернені вгору, це є символом води».

Функція винищення злих духів та демонів. «Статуї Гекати зі смолоскипами і мечами в давнину ставилися перед будинками, щоб «тримати злих духів у страху». Водночас і Калі — винищувачка демонів.

Якщо типувати за Древом Життя, обидві богині можуть бути віднесені до сефіри Біна, а по планетах - до Сатурна та Місяця.

Так, виявляються деякі спільні риси між цими двома божествами різних країн та пантеонів. Можна перерахувати ще кілька богинь-матерів, але у цих двох богинь зовсім для мене несподівано знайшлася достатня кількість спільних рис. Можливо, це пов'язано з поширеністю архетипу та актуальністю і у стародавньому світі, і у сучасному; і тому, мабуть, темні Богині-Матері завжди будуть бажаним гостем у сучасних святилищах та храмах майбутнього часу, ці божества житимуть вічно.

Автор: Аліна Петрова
(Сігрід)

НАВКОЛО СВІТУ

МАВПЯЧИЙ БЕНКЕТ — НЕЗВИЧАЙНЕ СВЯТО ТАЇЛАНДУ, ПРИСВЯЧЕНЕ МАКАКАМ

Таїланд відомий численними яскравими святами, однак серед них особливе місце посідає Мавпячий бенкет, який щороку проходить у стародавньому місті Лопбурі. Один раз на рік сотні довгохвостих макак отримують справжній святковий стіл із фруктів, овочів, рису, кукурудзи та інших ласощів, спеціально підготовлених для них. Видовище, під час якого тварини без будь-якого страху займають столи, статуї та стародавні храми, давно стало одним із найвідоміших символів міста. Проте це свято має не лише розважальний характер. Воно поєднує давні легенди, буддистські уявлення про співіснування людини й природи, місцеву історію та сучасний туризм.

**Лопбурі — місто, де
люди живуть поруч із
мавпами**

Місто Лопбурі розташоване приблизно за 150 кілометрів на північ від Бангкока. Воно належить до найдавніших історичних центрів Таїланду, а його історія налічує понад тисячу років. Тут збереглися кхмерські храми, буддистські святині та численні археологічні пам'ятки. Найвідомішою спорудою є храм Пхра Пранг Сам Йот, зведений приблизно у XIII столітті.

Саме біля цього храму мешкає велика колонія довгохвостих макак (*Macaca fascicularis*). Протягом багатьох поколінь вони стали невід'ємною частиною міського життя. Мавпи вільно пересувають вулицями, сидять на дахах будинків, огорожах і пам'ятках архітектури. Для жителів Лопбурі вони давно перестали бути лише дикими тваринами — вони стали своєрідним символом міста.

Легенда про царя мавп

Повага до мавп у Таїланді має глибоке культурне підґрунтя. Вона пов'язана з індійським епосом «Рамаяна», який поширився по всій Південно-Східній Азії та став частиною місцевої культури. У тайській версії цього твору, відомій як «Рамакієн», важливу роль відіграє цар мавп Хануман — мудрий, хоробрий і надзвичайно відданий воїн, який допомагає принцу Рамі перемогти сили зла.

Хануман у Таїланді є символом мужності, вірності та самопожертви. Його образ часто зустрічається у храмовому мистецтві, класичному театрі, танцях і живописі. Саме тому мавп у Лопбурі багато людей сприймають не лише як мешканців міста, а й як своєрідних спадкоємців легендарного війська Ханумана.

Як виник Мавпячий бенкет

Попри стародавні легенди, сам фестиваль має доволі сучасне походження. Його започаткували у 1989 році за ініціати́ви місцевого підприємця Йонгюта Кітваттанусака. Він запропонував організувати незвичайне свято, щоб привернути увагу туристів до історичного міста та його пам'яток.

Ідея швидко здобула підтримку місцевої влади. Уже перший фестиваль викликав значний інтерес, а згодом перетворився на одну з найвідоміших туристичних подій Таїланду. Відтоді щороку в останню неділю листопада центральна площа Лопбурі перетворюється на величезний святковий майданчик для сотень макак.

Як проходить свято

Підготовка до фестивалю починається заздалегідь. Організатори споруджують довгі столи та декоративні конструкції, які прикрашають фруктами, овочами й квітами. Загальна маса продуктів нерідко перевищує дві тонни.

Основу святкового меню становлять банани, ананаси, кавуни, папая, манго, кокоси, виноград, кукурудза, рис, огірки та інші овочі й фрукти. Іноді кухарі навіть створюють великі композиції у вигляді храмів або тварин, повністю складені зі свіжих плодів.

Коли церемонія відкривається, макаки швидко займають святкові столи. Вони бігають між прикрасами, вибирають найулюбленіші ласощі, стрибають на дерева, статуї та дахи храмів. Для туристів це виглядає як хаотичне дійство, але місцеві жителі давно звикли до поведінки своїх незвичайних сусідів.

Мавпи як господарі міста

Популяція довгохвостих макак у Лопбурі існує вже багато поколінь. Вони чудово пристосувалися до життя поруч із людьми. Туристів завжди попереджають бути уважними, адже мавпи можуть неспо-

дівано забрати окуляри, фотоапарати, мобільні телефони, пляшки з водою чи пакети з їжею.

Попри кумедний вигляд, макаки залишаються дикими тваринами зі складною соціальною структурою. Усередині кожної групи існує сувора ієрархія, а домінуючі самці контролюють доступ до їжі та території. Саме тому під час бенкету можна спостерігати не лише веселу метушню, а й суперечки між окремими тваринами.

Людина і природа: складне співіснування

Хоча фестиваль викликає захоплення туристів, співіснування людей і мавп не завжди є безхмарним. Через збільшення чисельності популяції макаки дедалі частіше проникають у будинки, магазини та готелі, пошкоджують майно й забирають продукти.

Упродовж останніх років влада Таїланду розпочала програми контролю чисельності тварин, які включають стерилізацію та ветеринарний нагляд. Це дозволяє зменшити конфлікти між людьми та мавпами, не завдаючи шкоди самим тваринам. Таким чином сучасний Лопбурі шукає баланс між збереженням своєї унікальної культурної особливості та комфортом місцевих жителів.

Значення фестивалю для Таїланду

Мавпячий бенкет давно став не

лише туристичною подією. Для мешканців Лопбурі він символізує вдячність природі та всім живим істотам. У буддистській традиції милосердя до тварин вважається чеснотою, тому щедре частування мавп багато хто сприймає як добру справу, що приносить духовну заслугу.

Одночасно фестиваль нагадує про нерозривний зв'язок між історією, релігією та природним світом. Стародавній храм, легенди про Ханумана та сучасне життя міста утворюють єдину культурну картину, яка не має аналогів у світі.

Мавпячий бенкет сьогодні

Після пандемії COVID-19 фестиваль поступово повернувся до свого звичного масштабу. Сьогодні він знову збирає тисячі гостей із різних країн світу. Разом із тим організатори дедалі більше уваги приділяють безпеці туристів, ветеринарному контролю та відповідальному ставленню до тварин.

Попри сучасні виклики, Мавпячий бенкет залишається одним із найбільш упізнаваних свят Таїланду. Він демонструє, що навіть незвичайна місцева традиція може перетворитися на культурний символ країни, якщо поєднує історію, легенди, турботу про природу та активну участь громади.

Ольга Степаненко

